

Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»
Факультет гуманітарної та економічної освіти
Кафедра педагогіки вищої школи

“ЗАТВЕРДЖУЮ”:

Проректор з НІП _____

Чайченко С.О.

(під)

«30» серпня 2021 р. _____

РОБОЧА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ІСТОРІЯ ОСВІТИ ТА ПЕДАГОГІЧНОЇ ДУМКИ
(найменування навчальної дисципліни)

підготовки здобувачів
третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
(вказати рівень вищої освіти)
спеціальності 011– Освітні, педагогічні науки
(шифр і назва спеціальності)
за освітньо-науковою програмою

Освітні, педагогічні науки
(назва освітньої програми)
мова навчання українська

Розробники:

Панасенко Елліна Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки вищої школи

Рецензенти:

Саяпіна С.А. – доктор педагогічних наук, професор, декан факультету
гуманітарної та економічної освіти ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет»

Курінна С.М. – доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри
дошкільної освіти та соціальної роботи ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет»

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри
педагогіки вищої школи

Протокол № 1 від «27» серпня 2021 р.

Завідувач кафедри Топольник Я.В.

(під)

Погоджено групою забезпечення спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки

Керівник групи забезпечення С.А.Саяпіна

(під)

Затверджено та рекомендовано до впровадження
вченою радою
Державного вищого навчального закладу
«Донбаський державний педагогічний університет»

«30» серпня 2021 р.

протокол № 1

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5	Обов'язкова	
Загальна кількість годин – 150	Рік підготовки:	
	1-й	1-й
	Семестр	
	1-й	1-й
Тижневих годин для денної форми навчання: контактних – 3; самостійної роботи студента – 8,5	Лекції	
	30 год.	30 год.
	Практичні	
	10 год.	10 год.
	Самостійна робота	
	110 год.	110 год.
Вид контролю: 1-й семестр – іспит		

Метою вивчення навчальної дисципліни «Історія освіти та педагогічної думки» є висвітлення теорії та практики єдиного всесвітнього історичного педагогічного процесу, розкриття закономірностей становлення школи, освіти та педагогічної думки в різні історичні періоди; формування цілісної системи знань про історико-педагогічні процеси, явища та факти; забезпечення оволодіння кращими здобутками світової та української педагогіки, вироблення вміння застосовувати їх у сучасних умовах, здійснення пошукової діяльності, розвиток творчого потенціалу; розкриття внутрішніх закономірностей й специфічних ознак, притаманних розвитку школи, вихованню й педагогіки українського та інших народів; формування цілісної картини світу, професійного педагогічного світогляду.

МАТРИЦЯ

компетентностей, програмних результатів навчання, методів навчання, методів контролю з навчальної дисципліни «Історія освіти та педагогічної думки»

Компетентності, які формуються (шифр відповідно до освітньої програми)	Програмні результати навчання (шифр відповідно до освітньої програми)	Методи навчання	Методи контролю
<p>ЗК 1. Здатність проектувати й здійснювати комплексні дослідження на засадах системного наукового світогляду, сформованих знань із філософії наукової діяльності та соціокультурних проблем.</p> <p>ЗК 2. Здатність до критичного аналізу й оцінки сучасних наукових досліджень, генерування нових ідей під час вирішення дослідницьких і практичних завдань, комплексних та інноваційних проблем.</p> <p>ЗК 4. Готовність до створення та інтерпретації нових знань через наукове дослідження або інші передові вчення такої якості, що відповідають вимогам національного та міжнародного рівнів, до діяльності в</p>	<p>ПРН 2. Застосовувати основні наукові підходи і методи науково-дослідної діяльності; методи критичного аналізу й оцінки сучасних наукових досягнень під час розв'язування дослідницьких і практичних завдань, у тому числі в міждисциплінарних галузях.</p> <p>ПРН 5. Дотримуватися основних норм, прийнятих науковою спільнотою, з урахуванням міжнародного досвіду спілкування; здійснювати особистісний вибір у морально-ціннісних ситуаціях, що виникають у професійній сфері діяльності.</p>	<p>Поєднання традиційних, активних та інтерактивних методів навчання з використанням інноваційних технологій:</p> <ul style="list-style-type: none"> - словесні методи: лекція (проблемна, лекція-дискусія, лекція-консультація, круглий стіл, лекція-провокація, мультимедійна тощо), пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, бесіда, диспут, дискусія, дебати; - наочні методи: спостереження, демонстрація, ілюстрація; - практичні методи: обробка історико-педагогічної інформації, тезування, рецензування, анотування (робота із друкowanими та електронними інформаційними ресурсами, виконання індивідуальних завдань, тестування); - робота з навчально-методичною 	<p>Спостереження за навчальною діяльністю здобувачів, усне, письмове опитування, тестовий контроль, взаємоконтроль (взаємо-оцінювання), самоконтроль (рефлексія, самооцінювання) оцінювання самостійної роботи (повідомлення, доповідь, мультимедійна презентація, проєкт), іспит.</p>

<p>інтернаціональних дослідницьких групах.</p> <p>ЗК 5. Здатність дотримуватись етичних норм у професійній діяльності.</p> <p>СК 2. Готовність здійснювати освітню й науково-дослідницьку діяльність на основі гуманістичного світогляду і глибокого проникнення в суть педагогічних явищ і процесів із залученням широкого кола наукових джерел.</p> <p>СК 6. Здатність використовувати знання, уміння й навички в галузі освіти.</p> <p>СК 8. Здатність науково супроводжувати студентоцентрований освітній і виховний процес з орієнтацією на інтереси особистості, суспільства і держави.</p> <p>СК 12. Здатність вибудовувати студентоцентровану взаємодію зі студентами, розвивати їх емоційний і соціальний інтелект, створювати позитивні міжособистісні відносини й</p>	<p>ПРН 8. Системно аналізувати та гнучко застосовувати у практичній педагогічній діяльності цікаві й перспективні освітні інновації, адаптуючи їх до можливостей і потреб конкретної аудиторії, а також використовувати широкі можливості інформаційних технологій.</p> <p>ПРН 9. Проводити аналіз основних світоглядних і методологічних проблем галузі та суміжних із нею наук; планувати професійну діяльність у сфері наукових досліджень.</p> <p>ПРН 11. Оперувати різними методами і засобами дослідницької діяльності педагога; володіти способами збору, систематизації та обробки інформації, інтерпретації отриманих результатів, вивчення та творче застосування педагогічної</p>	<p>літературою (конспектування, анотування, рецензування);</p> <ul style="list-style-type: none"> - відеометод у сполученні з новітніми інформаційними технологіями та комп'ютерними засобами навчання: дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані; - активні методи навчання: метод проєктів, кейс метод, мозкова атака, снігова куля, створення ментальних карт; - інтерактивні методи навчання: технології фасилітативного навчання, методи активізації творчої діяльності. 	
--	--	--	--

<p>доброзичливий психологічний клімат, підтримувати академічну атмосферу та культуру в ЗВО.</p>	<p>спадщини і досвіду роботи педагогів-новаторів, вміннями робити висновки. ПРН 13. Здійснювати критичний аналіз сучасної системи освіти; створювати умови конструктивної взаємодії з усіма суб'єктами освітньо-виховного процесу.</p>		
---	--	--	--

3. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	усь ого	зокрема				Усь ого	зокрема			
л		пр	л а б	с.р.	л		пр	лаб	с.р.	
Тема 1. Антична педагогіка. Виховання і навчання в епоху Середньовіччя.	2	2	-	-	-	2	2	-	-	-
Тема 2. Освіта в епоху Просвітництва (XVII - XVIII ст.). Історія становлення класичної європейської педагогіки (XVIII-XIX ст.)	2	2	-	-	-	2	2	-	-	-
Тема 3. Перші європейські університети.	10	-	-	-	10	10	-	-	-	10
Тема 4. Реформаторська педагогіка Я.А. Коменського.	2	2	-	-	-	2	2	-	-	-
Тема 5. Роль і значення виховання у формуванні особистості, його мета і завдання (Дж. Локк, Д. Дідро, К. Гельвецій). Вплив Й. Гербарта і гербертіанців на розвиток освіти.	10	-	-	-	10	10	-	-	-	10
Тема 6. Ідея всебічного і гармонійного розвитку особистості у творчості Р. Оуена, Ф. Дістервега.	2	-	2	-	-	2	-	2	-	-
Тема 7. Теорія гуманістичного вільного виховання та принцип природовідповідності у досвіді Ж.-Ж. Руссо, Й. Песталоцці.	2	2	-	-	-	2	2	-	-	-
Тема 8. Педагогічна діяльність та погляди Ф. Фребеля, М. Монтесорі, С. Френе.	2	2	-	-	-	2	2	-	-	-

Тема 9. Зарубіжна школа і педагогіка в кінці XIX – на початку XX ст.	2	2	-	-	-	2	2	-	-	-
Тема 10. Школа і педагогіка в Західній Європі і США в період між першою і другою Світовими війнами (1918 – 1939 рр.).	10	-	-	-	10	10	-	-	-	10
Тема 11. Школа і педагогіка у високорозвинених країнах світах після другої Світової війни (1945– початок XXI ст.): США, Великобританія, Німеччина, Франція, Швеція, Норвегія, Канада, Китай, Японія.	2	-	2	-	-	2	-	2	-	-
Тема 12. Сучасний стан та перспективи розвитку освіти у найбільш розвинених країнах світу	2	2	-	-	-	2	2	-	-	-
Тема 13. Традиційне виховання, освіта та педагогічна думка Київської Русі.	2	2	-	-	-	2	2	-	-	-
Тема 14. Освіта і школа в період занепаду Київської держави (друга половина XIII – перша половина XVI ст. до 1569 р.). Педагогіка в контексті Слов'янського Відродження (1569 р. – середина XVII ст.).	10	-	-	-	10	10	-	-	-	10
Тема 15. Педагогічна думка і школа козацької доби (Українське Бароко) у другій половині XVII ст. – XVIII ст.	2	-	2	-	-	2	-	2	-	-
Тема 16. Зміст та організація діяльності Острозької та Києво-Могилянської академій.	2	2	-	-	-	2	2	-	-	-
Тема 17. Педагогічний гуманізм і новаторство в досвіді П. Беринди, І. Борецького, М. Смотрицького, С. і Л. Зизаніїв, П. Могили,	10	-	-	-	10	10	-	-	-	10

I. Гізеля й ін.										
Тема 18. Концепція морального виховання і кордоцентризм в творчості Г. Сковороди. Значення його спадщини для ХХІ століття.	2	-	2	-	-	2	-	2	-	-
Тема 19. Школа, освіта і педагогічна думка в Україні у ХІХ ст. Становлення та розвиток університетської освіти в Україні.	10	-	-	-	10	10	-	-	-	10
Тема 20. Становлення педагогічних поглядів О.Духновича, М.Костомарова, М.Драгоманова, М.Пирогова	10	-	-	-	10	10	-	-	-	10
Тема 21. Ідея народності виховання в творчості Т. Шевченка та К. Ушинського, її значення для розвитку педагогічної думки в Україні.	4	4	-	-	-	4	4	-	-	-
Тема 22. Теоретичні ідеї розбудови національної освіти і шкільництва І. Франка, М. Драгоманова, С. Русової.	10	-	-	-	10	10	-	-	-	10
Тема 23. Педагогічна думка в Україні у другій половині ХІХ ст. (М.Куліш, М. Корф, Х.Алчевська, П. Лубінець)	10	-	-	-	10	10	-	-	-	10
Тема 24. Школа, освіта і педагогічна наука в Україні у першій половині ХХ ст. Педагогічні погляди та просвітницька діяльність українських педагогів та організаторів освіти.	10	-	-	-	10	10	-	-	-	10
Тема 25. Виховний ідеал та релігійна традиція у творчості Г. Ващенко.	2	2	-	-	-	2	2	-	-	-

Тема 26. Становлення національної системи освіти на поч. ХХ ст. Педагогічна система А.С.Макаренка.	2	2	-	-	-	2	2	-	-	-
Тема 27. Педагогічна система В.О.Сухомлинського.	2	2	-	-	-	2	2	-	-	-
Тема 28. Інноваційний контекст педагогічного подвижництва А.Макаренка і В.Сухомлинського.	2	-	2	-	-	2	-	2	-	-
Тема 29. Школа, освіта і педагогічна наука в Україні у другій половині ХХ ст. – на початку ХХІ ст.	10	-	-	-	10	10	-	-	-	10
Тема 30. Освіта в Україні на сучасному етапі духовного та національного відродження.	2	2	-	-	-	2	2	-	-	-
Усього годин	150	30	10	-	110	150	30	10	-	110

4. Програма навчальної дисципліни

4.1. Теми лекцій

№ п/п	Тема лекційного заняття	Кількість годин	
		ДФН	ЗФН
1.	Антична педагогіка. Виховання і навчання в епоху Середньовіччя.	2	2
2.	Освіта в епоху Просвітництва (XVII - XVIII ст.). Історія становлення класичної європейської педагогіки (XVIII-XIX ст.)	2	2
3.	Реформаторська педагогіка Я.А. Коменського.	2	2
4.	Теорія гуманістичного вільного виховання та принцип природовідповідності у досвіді Ж.-Ж. Руссо, Й. Песталоцці.	2	2
5.	Педагогічна діяльність та погляди Ф. Фребеля, М. Монтесорі, С. Френе.	2	2
6.	Зарубіжна школа і педагогіка в кінці ХІХ – на початку ХХ ст.	2	2
7.	Сучасний стан та перспективи розвитку освіти у найбільш розвинених країнах світу.	2	2
8.	Традиційне виховання, освіта та педагогічна думка Київської Русі.	2	2
9.	Зміст та організація діяльності Острозької та Києво-Могилянської академії.	2	2
10.	Ідея народності виховання в творчості Т. Шевченка та К. Ушинського, її значення для розвитку педагогічної думки в Україні.	4	4
11.	Виховний ідеал та релігійна традиція у	2	2

	творчості Г. Ващенко.		
12.	Становлення національної системи освіти на поч. ХХ ст. Педагогічна система А.С.Макаренка.	2	2
13.	Педагогічна система В.О.Сухомлинського.	2	2
14.	Освіта в Україні на сучасному етапі духовного та національного відродження	2	2
	Разом	30	30

4.2. Теми практичних занять

№ п/п	Тема практичного заняття	Кількість годин	
		ДФН	ЗФН
1.	Ідея всебічного і гармонійного розвитку особистості у творчості Р. Оуена, Ф. Дістервега.	2	2
2.	Школа і педагогіка у високорозвинених країнах світах після другої Світової війни (1945– початок ХХІ ст.): США, Великобританія, Німеччина, Франція, Швеція, Норвегія, Канада, Китай, Японія.	2	2
3.	Педагогічна думка і школа козацької доби (Українське Бароко) у другій половині ХVІІ ст. – ХVІІІ ст.	2	2
4.	Концепція морального виховання і кордоцентризм в творчості Г. Сковороди. Значення його спадщини для ХХІ століття.	2	2
5.	Інноваційний контекст педагогічного подвижництва А. Макаренка і В. Сухомлинського.	2	2
	Разом	10	10

4.3. Самостійна робота

№ п/п	Тема	Кількість годин	
		ДФН	ЗФН
1.	Перші європейські університети.	10	10
2.	Роль і значення виховання у формуванні особистості, його мета і завдання (Дж. Локк, Д. Дідро, К. Гельвецій). Вплив Й. Гербарта і гербертіанців на розвиток освіти.	10	10
3.	Школа і педагогіка в Західній Європі і США в період між першою і другою Світовими війнами (1918 –1939 рр.).	10	10
4.	Освіта і школа в період занепаду Київської держави (друга половина ХІІІ – перша половина ХVІ ст. до 1569 р.). Педагогіка в контексті Слов'янського Відродження (1569 р. – середина ХVІІ ст.).	10	10
5.	Педагогічний гуманізм і новаторство в досвіді	10	10

	П. Беринди, І. Борецького, М. Смотрицького, С. і Л. Зизаніїв, П. Могили, І. Гізеля й ін.		
6.	Школа, освіта і педагогічна думка в Україні у XIX ст. Становлення та розвиток університетської освіти в Україні.	10	10
7.	Становлення педагогічних поглядів О.Духновича, М.Костомарова, М.Драгоманова, М.Пирогова	10	10
8.	Теоретичні ідеї розбудови національної освіти і шкільництва І. Франка, М. Драгоманова, С. Русової.	10	10
9.	Педагогічна думка в Україні у другій половині XIX ст. (М.Куліш, М. Корф, Х.Алчевська, П. Лубінець)	10	10
10.	Школа, освіта і педагогічна наука в Україні у першій половині XX ст. Педагогічні погляди та просвітницька діяльність українських педагогів та організаторів освіти.	10	10
11.	Школа, освіта і педагогічна наука в Україні у другій половині XX ст. – на початку XXI ст.	10	10
	Разом	110	110

5. Критерії оцінювання результатів навчання

Шкала оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти

За накопичувальною 100 – бальною шкалою	За національною шкалою	
	<i>для іспитів, звітів з практики, курсових робіт</i>	<i>для заліків</i>
90 – 100 балів	відмінно	зараховано
89 – 75 балів	добре	
60 – 74 балів	задовільно	
26 – 59 балів	незадовільно	не зараховано
0 – 25 балів	неприйнятно	

6. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: завдання для вхідного, поточного та підсумкового контролю, взаємоконтролю (взаємооцінювання), самоконтролю (рефлексія, самооцінювання), тестового контролю, усного, письмового опитування, оцінювання самостійної роботи (наукове повідомлення, доповідь, реферат, есе, науковий проект, творча робота, мультимедійна презентація), семестровий іспит.

7. Рекомендована література

Основна

1. Васюк О. В. Історія педагогіки та освіти в Україні : підручн. Київ : ЦП «Компринт», 2019. 519 с.
2. Васюк О. В. Порівняльна педагогіка : підруч. Київ : ТОВ «ЦП «Компринт» 2016. 412 с.
3. Демченко О.П. Практикум з історії педагогіки : навчально-методичний посібник для викладачів історії педагогіки, на допомогу студентам педагогічних ВНЗ під час самостійного вивчення теоретичних основ, підготовки до семінарських і практичних занять. К. : Видавничий дім «Слово», 2012. 323 с.
4. Завгородня Т.К. Історія педагогіки : навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ, 2014. 160 с.
5. Зайченко І.В. Історія педагогіки. Книга І. Історія зарубіжної педагогіки : навчальний посібник. К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. 624 с.
6. Левківський М.В. Історія педагогіки : навч.-метод. посібник. Вид. 4. К.: Центр учбової літератури, 2011. 190 с.
7. Любар О. О. Стельмахович М. Г., Федоренко Д. Т. Історія української школи і педагогіки: навч. посіб. За ред. О. О. Любара. Київ : Знання КОО, 2003. 456 с.
8. Сбруєва А. А., Рисіна М.Ю. "Історія педагогіки у схемах, картах, діаграмах". СумДПУ, 2000. 208 с.

Допоміжна

1. Аркас М. М. Історія України-Русі. Київ : Вища шк., 1990. 395 с.
2. Березівська Л. Д. Реформування шкільної освіти в Україні у ХХ столітті: монографія. Київ : Богданова А. М., 2008. 406 с.
3. Ващенко Г. Виховання волі і характеру : підручник для педагогів. Київ : Школяр, 1999. 385 с.
4. Ващенко Г. Виховний ідеал: підручник для педагогів, виховників, молоді і батьків. Полтава : Полтавський вісник, 1994. 191 с.
5. Ващенко Г. Вибрані педагогічні твори. Дрогобич : Відродження, 1997. 214 с.
6. Грушевський М. С. Иллюстрированная история Украины. Донецк : Кярп, 2002. 768 с.
7. Грушевський М. С. Про українську мову і українську школу. Київ : Веселка, 1991. 46 с.
8. Драгоманов М. П. Листи на Наддніпрянську Україну. Історія української школи і педагогіки : хрестоматія. Упорядник О. О. Любар. Київ : Знання, 2003. С. 284–286.
9. Духнович О. В. Народна педагогія. Історія української школи і педагогіки : хрестоматія. Упорядник О. О. Любар. Київ : Знання, 2003. С. 200–205.
10. Енциклопедія освіти. Академія пед. наук України ; головний ред. В. К. Кремінь. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
11. Костомаров М. І. Дві руські народності. Історія української школи і педагогіки : хрестоматія. Упорядник О. О. Любар. Київ : Знання, 2003. С. 177–180.
12. Кузь В. Г., Руденко Ю. Д., Губко О. Т. Українська козацька педагогіка і духовність. Умань : [б. в.], 1995. 116 с.

13. Макаренко А. С. Деякі висновки з мого педагогічного досвіду. Історія української школи і педагогіки : хрестоматія. Упорядник О. О. Любар. Київ : Знання, 2003. С. 465–469.
14. Макаренко А. С. Лекції про виховання дітей. Київ : Рад. шк., 1948. 91 с.
15. Макаренко А. С. Методика організації виховного процесу. Київ : Рад. шк., 1951. 100 с.
16. Макаренко А. С. Педагогические сочинения : в 8 т. М. : Педагогика. Т. 4. 1984. С. 236–369.
17. Маловідомі першоджерела української педагогіки (друга половина XIX – XX століття) : хрестоматія. Упорядник Л. Д. Березівська та ін. Київ : Наук. Світ, 2003. 418 с.
18. Нариси історії українського шкільництва (1905–1933 рр.) : навч. посіб. За ред. О. В. Сухомлинської та ін. Київ : Заповіт, 1996. 304 с.
19. Науменко Ф. І. Школа Київської Русі. Львів : Львівський держ. ун-т ім. І. Франка, 1965. 216 с.
20. Огієнко І. І. Наука про рідномовні обов'язки. Історія української школи і педагогіки : хрестоматія. Упорядник О. О. Любар. Київ : Знання, 2003. С. 375–377.
21. Огієнко І. І. Українська культура. Київ : Вид-во книгарні Є. Череповського, 1992. 272 с.
22. Пирогов М. І. Питання життя. Історія української школи і педагогіки : хрестоматія. Упорядник О. О. Любар. Київ : Знання, 2003. С. 205–209.
23. Поучення Володимира Мономаха. Історія української школи і педагогіки : хрестоматія. Упорядник О. О. Любар. Київ : Знання, 2003. С. 40–42.
24. Прокопович Ф. Духовний регламент. Історія української школи і педагогіки : хрестоматія. Упорядник О. О. Любар. Київ : Знання, 2003. С. 114–122.
25. Прокопович Ф. Філософські твори. У 3-х т. Київ : Наук. думка, 1979.
26. Розвиток народної освіти і педагогічної думки на Україні : нариси (X–поч. XX ст.). За ред. М. Д. Ярмаченка. Київ : Рад. шк., 1991. 381 с.
27. Русова С. Ф. Нова школа. С. Ф. Русова. Вибрані педагогічні твори: у 2-х т. Київ : Освіта, 1996. С. 207–218.

28. Сухомлинский В. О. Вибрані твори в 5 томах. Т. 3. Київ : Рад. школа, 1977. 670 с.
29. Сухомлинський В. О. Павлиська середня школа. В.О.Сухомлинський. Вибрані твори в 5 томах. Т. 4. Київ: Рад. шк. 1976. С. 7–390.
30. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості. В. О. Сухомлинський. Вибрані твори в 5 томах. Т. 1. Київ : Рад. шк. 1976. С. 5–502.
31. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. В.О.Сухомлинський. Історія української школи і педагогіки : хрестоматія. Упорядник О. О. Любар. Київ : Знання, 2003. С. 526–540.
32. Сухомлинський В. О. Сто порад вчителю. Київ : Рад. шк., 1988. 304 с.
33. Українка Л. Волинські образки. Історія української школи і педагогіки : хрестоматія. Упорядник О. О. Любар. Київ : Знання, 2003. С.334–339.
34. Ушинський К. Д. Питання про народні школи. К.Д.Ушинський. Вибрані педагогічні твори. В 2 т. Т. 2. Київ : Рад. шк., 1983. С. 56–63.
35. Ушинський К. Д. Про виховання розуму. К. Д. Ушинський. Твори. В 6 т. Т. 6. Київ : Рад. шк., 1955. С. 371–379.
36. Ушинський К. Д. Про народність у громадському вихованні К. Д. Ушинський. Вибрані педагогічні твори. В 2-х т. Т. 1. Київ : Рад. шк., 1983. С. 43–103.
37. Ушинський К. Д. Рідне слово. К. Д. Ушинський. Вибрані педагогічні твори. В 2 т. Т. 1. Київ : Рад. шк., 1983. С. 121–133.
38. Франко І. Твори. В 2-х т. – Т. 2 : Оповідання. Київ : Дніпро, 1986. С. 462–477.
39. Франко І. Я. «Schoneschreiben». Зібрання творів . У 50-ти т. Т. 15. Київ : Наук. думка. 1978. С. 85–91.
40. Франко І. Я. Наші народні школи і їх потреби. Історія української школи і педагогіки : хрестоматія. Упорядник О. О. Любар. Київ : Знання, 2003. С. 308–314.
41. Франко І. Я. Чого хоче «Галицька робітницька громада». Історія української школи і педагогіки : хрестоматія. Упорядник О. О. Любар. Київ : Знання, 2003. С. 306–308.
42. Хомич Л. О. Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів. Київ : «Магістр – S», 1998. 200 с.
43. Шевченко Т. Г. Букварь южнорусскій. Історія української школи і педагогіки : хрестоматія. Упорядник О. О. Любар. Київ : Знання, 2003. С. 166–176.

8. Інформаційні ресурси

1. Березюк О. С. Педагогічні погляди Лесі Українки. URL : <http://studentam.net.ua/content/view/8248/95/>.

2. Вплив на розвиток вітчизняної педагогічної думки педагогічних ідей та діяльності П. П. Блонського і С. Т. Шацького. URL : <http://studopedia.org/10-59450.html>.
3. Гайдученко Ю. О. Проблема духовно-морального виховання дітей утворчій спадщині Бориса Грінченка. URL : <http://srw.kspu.edu/wp-content/uploads/2012/03/Gaidychenko.pdf>.
4. Дубасенюк О. А. Новаторські підходи до формування педагогічного колективу в загальноосвітніх закладах (30–80 рр. XX ст.). URL : <http://eprints.zu.edu.ua/1826/1/5.pdf>.
5. Закон України «Про вищу освіту». *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 37–38, ст. 2004. URL : <http://www.detut.edu.ua/node/260>.
6. Закон України «Про освіту». *Відомості Верховної Ради*. 2017. № 38–39. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
7. Зародження та розвиток культури в епоху палеоліту. URL : <http://sdamzavas.net/1-7906.html>.
8. Іванченко А. В. А. С. Макаренка про мету й засоби виховання. URL : <http://studentam.net.ua/content/view/3395/97/>.
9. Івашенко К. В. Педагогічна система А. Макаренка: досвід організації дитячого самоврядування. URL : http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream/6789/2293/1/Pedagogichna_systema_Makarenka_samovryaduvannya.pdf.
10. Ілійчук Л. В. Особистість учителя у педагогічній спадщині К. Д. Ушинського. URL : <http://conf.kubg.edu.ua/index.php/courses/ushynskiy/paper/viewFile/10/18>
11. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки. URL : <http://www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf>.
12. Рижанова А. О. С. Т. Шацький – засновник вітчизняної соціальної педагогіки. *Вісник ХДАК*. 2010. Вип. 31. Роз. 3. Педагогіка. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/hak_2010_31_31.
13. Статті про Львів. Львівське Успенське братство, його школа і друкарня. URL : <http://map.lviv.ua/statti/isaevych3.html>.
14. History of Education and Comparative Education: URL : <http://sisifo.fpce.ul.pt>.
15. Language Issues in Comparative Education Inclusive Teaching and Learning in Non-Dominant Languages and Cultures / Carol Benson and Kimmo Kosonen (Eds). Canada. URL : <https://www.sensepublishers.com/media/1624-language-issues-in-comparative-education.pdf>.
16. New Thinking in Comparative Education / Edited by Marianne A. Larsen; University of Western Ontario, Canada. URL : <https://www.sensepublishers.com/media/693-new-thinking-in-comparative-education.pdf>.
17. TOWARDS A COMPARATIVE PEDAGOGY / Robin Alexander; University of Cambridge From: Cowen, R. and Kazamias, A.M. (ed) International Handbook of Comparative Education, pp 923-942, Springer, 2009: URL :

<http://www.robinaalexander.org.uk/wp-content/uploads/2012/05/INCE-chapter-59-Alexander.pdf>.

9. Посилання на дистанційний курс

Дистанційний курс «Історія освіти та педагогічної думки». URL:
<http://ddpu.edu.ua:9090/moodle/course/view.php?id=2296>